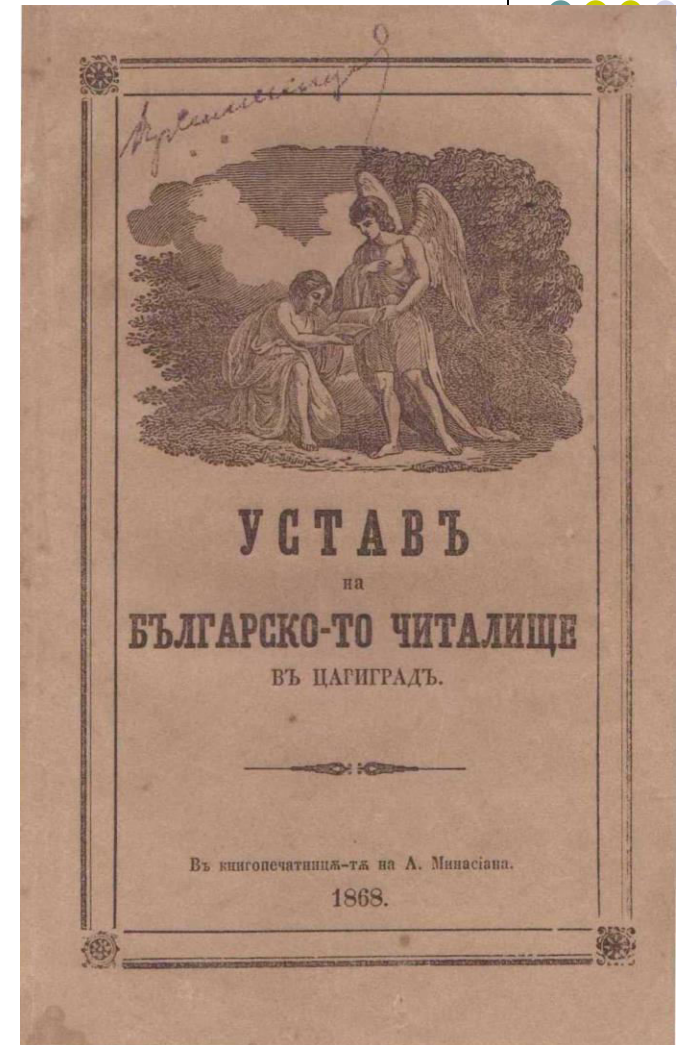

**БУГАРСКИ ИЗВОРИ О
ЧИТАЛИШТИМА У СРБИЈИ
- допринос уобличавању идентитета
библиотека 19. века**

Бугарски препород и читалишта

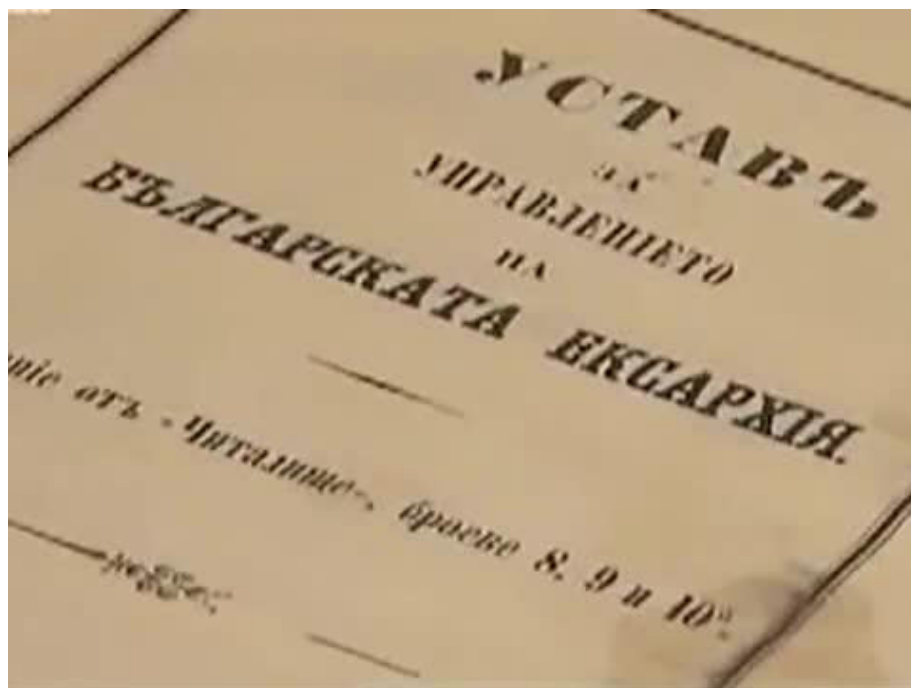
- Бугарску 19. века карактерише доба **препорада** - тежња народа за ослобођењем од вишевековне турске власти и за успостављањем новог друштвеног уређења у новој држави, борба за културу и национални идентитет
- Оснивање и значај бугарских читалишта
- По својим задацима, суштини и историјској улози народна читалишта у Бугарској могу се схватити као облик грађанског удружења, изграђен на принципу узајамног интересовања и удруживања људи са једнаким ставовима, мишљењима и идејама.

Један од битних фактора друштвеног живота у западном делу турске државе почетком седамдесетих година 19. века била је **бугарска егзархија**.

Бугарска егзархија, као врховна национална организација Бугарске православне цркве, основана ферманом султана Абдул Азиса 1870. године, у првим годинама свог оснивања деловала је више као удружење грађана које првенствено ради на побољшању образовног и културног живота народа.

Читалиште у Пироту

- С. Христов - пиротско читалиште је основано 1870. или 1871. године.
- Чилингиров се ослања на један допис из следеће године из кога је закључио да 1870. и 1871. године само сазрева идеја о оснивању читалишта, а само читалиште по њему је основано током ускршњих празника 1872. године
- Читалиште добија име „Просвета“. Чилингиров наводи да се по С. Христову читалиште зове „Просвещение“, те да је у његовој књизи „Княжество Бугария“ наведено и као „Напредък“
- Н. Кондарев, Ст. Страков, П. Чолов у књизи „**Народна читалишта пре ослобођења**” - година 1871. се наводи као година оснивања пиротског читалишта „Просвета“
- „**Енциклопедия - Възрожденски читалища**” - читалиште у Пироту основано је 1871. године и врло брзо је претрпело реорганизацију због реакције званичне власти.

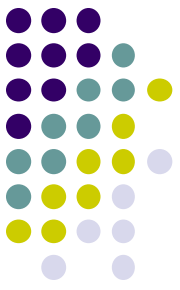
- Априла месеца 1872. године је организован нови састанак читалишне управе која добија подршку локалне заједнице. Подршка се састојала од скупљених близу 2400 златника (гроша) као почетног капитала за организацију рада културно-просветног друштва „Просвета“
- Један од најревноснијих читалишних делатника у то време је **Симеон Христов** који је био секретар (писар) читалишта и један од најагилнијих културних и просветних радника који је свесрдно радио за културни и просветни напредак становништва овог краја.
- Читалиште је у почетку бројало четрдесет чланова, а први састанак одржан је 23. марта 1872. године када је изабрана и управа читалишта.
- Улога митрополита Нишавске митрополије Партенија
- Пиротско читалиште као школска управа – Марија Русева и девојачка школа
- “Источно време“ - крајем 1874. при читалишту је отворена недељна школа која је била много посећена.

Стање у библиотекама у Пироту 1915. године на основу извештаја Стилијана Чинингирова

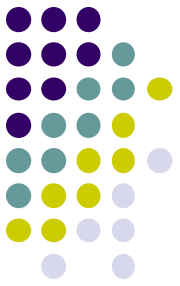
По уласку бугарских снага у Пироту 1915. године Стилијан Чинингиров, као радник Народне библиотеке у Софијим по наредби директора Александра Златанова, а на инсистирање Министарсва народне продсвете добија задатак да прикупи све приватне и друштвене библиотеке у новоосвојеном Пироту.

- Долази у Пирот 28. октобра, 13 дана по окупацији Пирота од стране Бугара
- Чилингиров претпоставља да међу књигама које ће наћи по кућама и у државним установама сигурно има и шовинистичке литературе, имајући у виду, по њему, изражену српску анти бугарску пропаганду
- У Пироту је Чилингиров прегледао и узео следеће библиотеке: библиотеку Гимназије, библиотеку Централне основне школе, библиотеку Окружне управе и читалишта (јавне библиотеке), библиотека доктора ветерине Др Стојковића, библиотека председника Окружног суда, библиотека окружног инжењера, библиотека председника основних учитеља и библиотека протe
- Штете није било у јавној библиотеци и у библиотеци доктора Стојковића. „прва је остала цела, захваљујући чињеници што је била смештена у приватној кући и што је била веома мало позната чак и грађанству, а камо ли војсци.“
- *Од свих библиотека најбогатија по броју књига испоставило се је гимназијска библиотека. Али вреднија не само у библиографском смислу, због реткости неких примерака, већ и у научном смислу без сумње је јавна библиотека. Прву чине претежно уџбеници и шовинистичке брошуре, друга, сем последње, саджи и значајан број књига из прве половине прошлог века.*
- *Од приватних библиотека најинтересантнија је библиотека доктора Стојновића. Она је једна доста сређена збирка књига, за најшира и различита интересовања. Поред публикација о ветерини, налази се и много романа, француских и немачких, пуни комплекти српских часописа, добро повезани, приручници, есеји на различите теме и друго...*

Читалиште у Нишу

- Као чињеницу која потврђује постојање читалишта у Нишу седамдесетих година 19. века Чилингиров наводи извештај извесног Игњатија П. Цветкова из Балкапана, Цариград, који се налази у редовном додатку новина „Турска“ („Турција“) VIII, број 44, страна 3 од 10. децембра 1872. године. Именовани Игњатиј П. Цветков обвештава читалишта у местима Пловдив, Софија, Едирне, Трново, Ески-Загра, Сливен, Русе, Плевен, Габрово, Видин, Самоков, Ниш, Шумен и Хаској да шаље по један примерак своје књиге „Краснописание“ са надом да је одобре и да уђе у школе. „Из тог извештаја може се закључити да је и нишко читалиште имало врховни утицај над школама у свом окружењу, какав су имала и друга поменута читалишта, и да његова делатност није била незабележена од стране Бугара из других покрајина тадашње турске империје.”
- Кондаров, Сираков, Чолов „Народните читалища преди освобождението”- на основу администрације новна „Знание“ од фебруара 1875. године извесни Никола Георгиев поклања једно годиште новина „Знание“ читалишту у Нишу

Читалиште у Врању

По Чилингирову читалиште „Сунце” („Слњнце”) у Врању основано је 1874. године на иницијативу учитеља Н.М. Шишеџијева. „Прва делатност који оно врши су две пренумерације - једна до Н. Блаженство, а друго до Добротворног цариградског братства“, којима желе да у циљу образовања у Габрово, Пловдив или неко друго место, пошаљу три дечака и две девојчице из града и околине који би након завршеног школовања, постали учитељи у граду и селима... Они такође моле братство „да са основним књигама помогне локалне школе у којима из дана у дан има све мање ученика, који одлазе у српско само због тога што добијају књиге без пара

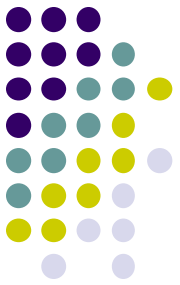
Читалиште у Зајечару

(Кондарев и др.)

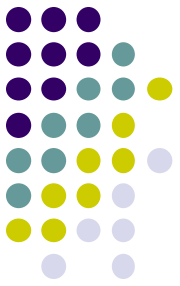
Једина вест о читалишту у овом граду је из 1873. године. Реч је о саопштењу редакције новина „Независимост” да Данаил Хр. Попов из Трно Мгурели поклања пет годишта новина, од којих једно годиште за читалиште у Зајечару.

Може се претпостави да је Зајечарско читалиште створено под утицајем Видинског или Пиротског читалишта.

Читалиште је под утицајем бугарских револуционарних кругова, чим је његов дародавац Данаил. Хр. Попов, један од првих помоћника апостола Васида Левског

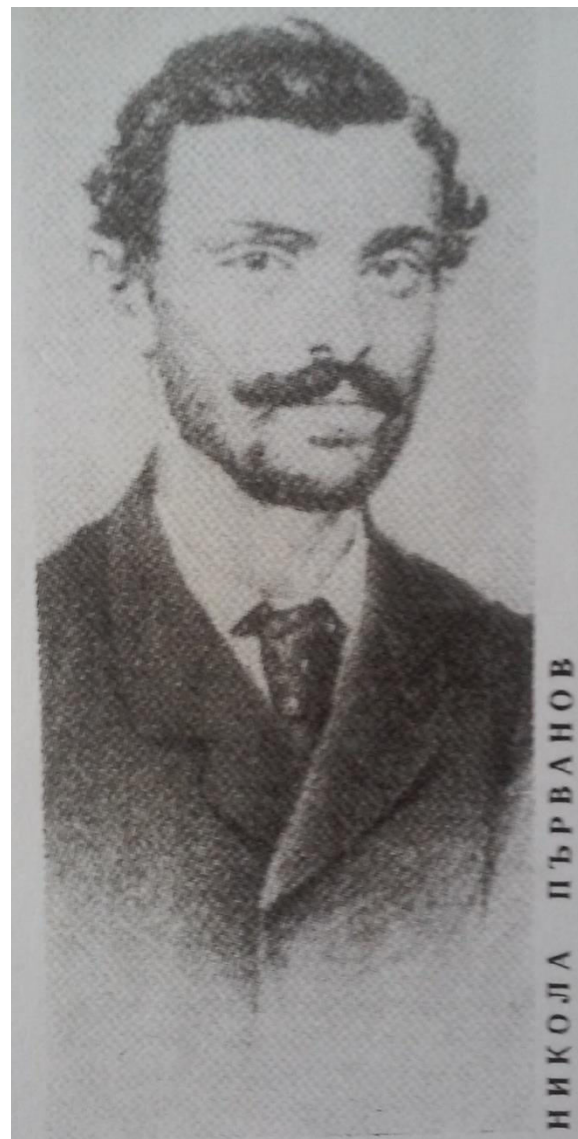
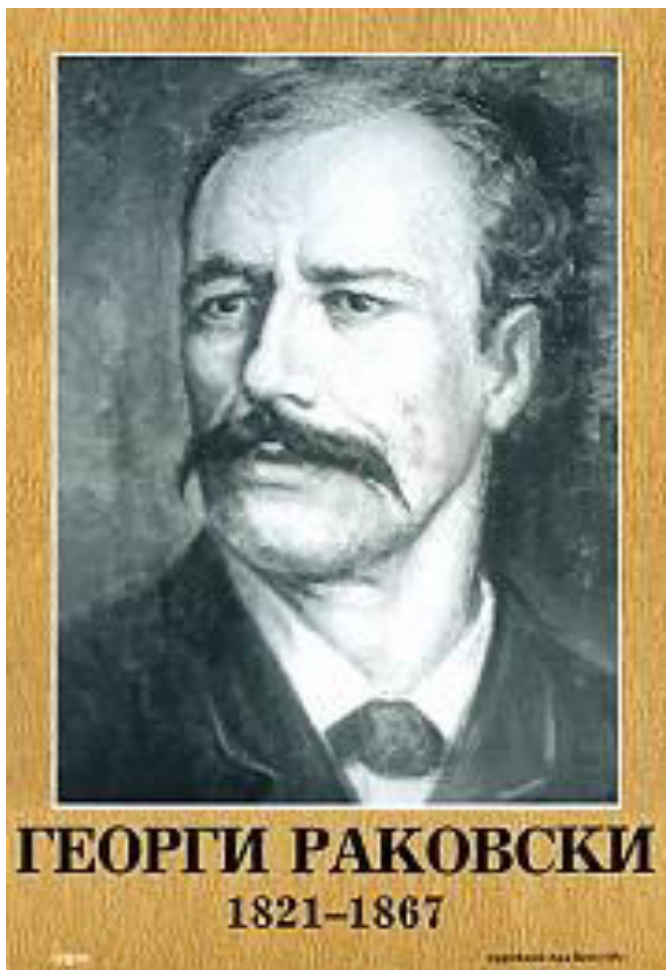
Читалиште у Неготину

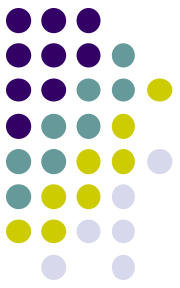
(Кондарев и др.)

- Када је основано ово читалиште није утврђено, али 1873. године познати бугарски патриот Петар Филов из Болграда поклања му једно годиште новина „Независимост”.
- Када се има у виду близина Неготина и Видина није далеко од истине тврдња да видинско читалиште помаже неготинско, те да се оснивање читалишта везује за 1872. или за почетак 1873. године.
- Података о његовом раду нема.

Бугарско читалиште у Београду

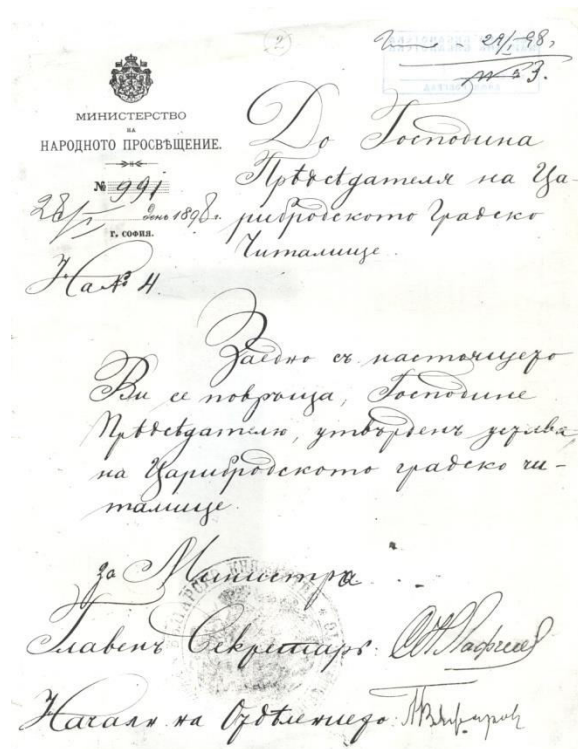
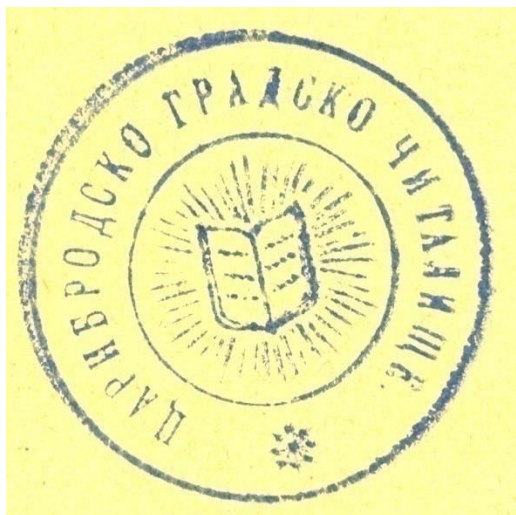
- Основано је 1858. године на иницијативу Г.С. Раковског и радило је до 1866. године.
- успомене и писма револуционара и учитеља Петра Иванова Берковског, који је пре 1865. године био ученик у Београду
- Много година свог живота у развоју читалишта улаже и Никола Прванов, касније један од најистакнутијих делатника читалишта у граду Лому, тада студент у Београду. Исти убеђује своју домаћицу добротворку **Магдалену Станковић** да једну собу у својој кући уступи бугарском читалишту.
- У овом читалишту редовно су се организовали програми Бугара у Београду – ученика, студената, миграната, трговаца. У читалишту слушају **скаске** на политичке, научна и друга питања, Н. Прванова.
- Добротвор читалишта је Калча Пасков из града Лјасковец.
- Читалиште је поседовало и скромну библиотеку са бугарским, руским и српским књигама и добијало је доста новина на различитим језицима.
- Читалиште је издавало и бугарске новине „Въсток“.

Царибродско читалиште

- Чилингиров и Г. Димитров - 1866. година оснивања царибродског читалишта.
- Званична историја – 1898. године основано читалиште у Цариброду
- Царибродско читалиште до 1918. године

ХВАЛА НА ПАЖЊИ!
БЛАГОДАРЯ НА ВНИМАНИЕТО!

ЕЛИЗАБЕТА ГЕОРГИЕВ

betageorgiev@yahoo.com

www.nbdimitrovgrad.rs

